

1

KONFERENCJA

**PRAWO UPADŁOŚCIOWE
I RESTRUKTURYZACYJNE**

LAT PÓŹNIEJ

13-14.05.2025

Panel IX

Upadłość i restrukturyzacja a inne postępowania, czyli o tym jak efektywnie i sprawiedliwie rozstrzygać kolizje?

Moderatorzy: prof. dr hab. Sławomir Cieślak, *Uniwersytet Łódzki*,
dr Bartosz Sierakowski, *Uczelnia Łazarskiego*

**PRAWO UPADŁOŚCIOWE
I RESTRUKTURYZACYJNE**
LAT PÓŹNIEJ

Mariusz Haładyj,
Prezes Prokuraturii Generalnej SP

dr Arkadiusz Sadza,
Uniwersytet Marii Curii Skłodowskiej w Lublinie

dr Piotr Kędzierski
Sędzia

dr Paweł Wrzaszcz,
Katolicki Uniwersytet Lubelski

10 **PRAWO UPADŁOŚCIOWE
I RESTRUKTURYZACYJNE**
LAT PÓŹNIEJ

MARIUSZ HAŁADYJ

PREZES PROKURATORII GENERALNEJ
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Czy jest miejsce na mediacje w upadłości i restrukturyzacji?

10 **PRAWO UPADŁOŚCIOWE
I RESTRUKTURYZACYJNE**
LAT PÓŹNIEJ

DR PAWEŁ WRZASZCZ

Czy upadłość automatycznie powinna wypierać „zaawansowany” proces cywilny?

10 **PRAWO UPADŁOŚCIOWE
I RESTRUKTURYZACYJNE**
LAT PÓŹNIEJ

DR ARKADIUSZ SADZA

**Komornik i syndyk – po przeciwnych
biegunach czy jednak upadłość to
kontynuacja egzekucji?**

10 **PRAWO UPADŁOŚCIOWE
I RESTRUKTURYZACYJNE**
LAT PÓŹNIEJ

DR PIOTR KĘDZIERSKI
SĘDZIA

Bezskuteczność czynności prawnych w stosunku do masy upadłości / masy sanacyjnej – zagadnienia wybrane

Bezskuteczność z mocy prawa / bezskuteczność z mocy orzeczenia sądu bądź sędziego komisarza

- **Bezskuteczność z mocy prawa** (z chwilą ogłoszenia upadłości; otwarcia postępowania sanacyjnego): art. 125, 127, 128a PrUp, art. 304 PrRes.
- **Bezskuteczność z mocy konstytucyjnego orzeczenia sądu bądź sędziego komisarza**: art. 128, 129, 130, 130a PrUp, art. 305 PrRes, art. 527 KC.

Spójny system ochrony masy upadłości / masy sanacyjnej przed czynnościami fraudacyjnymi

- **Przepisy Prawa upadłościowego i Prawa restrukturyzacyjnego jako szczególna podstawa** bezskuteczności z mocy prawa lub z mocy orzeczenia sędziego komisarza.
- **Przepisy KC o skardze pauliańskiej jako uzupełniająca (ale komplementarna do przepisów PrUp i PrRes) podstawa** bezskuteczności z mocy orzeczenia sądu.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 października 2021 r., III CSKP 96/21

W art. 131 Prawa upadłościowego ustanowiona została **zasada subsydiarnego stosowania przepisów 527-534 KC**. Zasada ta oznacza, że w takim zakresie, w jakim stan faktyczny unormowany jest w przepisach Prawa upadłościowego i naprawczego, nie stosuje się przepisów o skardze pauliańskiej. **Chodzi jednak o „komplementarność unormowań”**, co oznacza, że nie jest wyłączone zastosowanie przepisów kodeksu cywilnego do oceny skutków rozporządzenia korzyścią uzyskaną przez osobę trzecią na podstawie bezskutecznej z mocy prawa czynności prawnej z upadłym. W takim jednak zakresie, w jakim do czynności prawnej nie mają zastosowania przepisy szczególne zawarte w przepisach Prawa upadłościowego, może być ona zaskarżona na podstawie przepisów kodeksu cywilnego skargą pauliańską.

Skutki bezskuteczności w stosunku do masy upadłości

- Bezskuteczność ma skutek egzekucyjny, nigdy rzeczowy; nie powoduje przeniesienia własności; nie rodzi zobowiązania do przeniesienia własności (**charakter sankcji**).
- *Bezskuteczność czynności upadłego "w stosunku do masy upadłości" - podobnie jak, oparta na skardze pauliańskiej, bezskuteczność czynności dłużnika wobec wierzyciela - oznacza w istocie bezskuteczność w stosunku do wszystkich wierzycieli upadłościowych, gdyż masa upadłości nie jest podmiotem prawa. W obu przypadkach instytucja bezskuteczności czynności ochrania wierzycieli [...]. -> wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 października 2007 r., IV CSK 184/07.*
- **Skutkiem bezskuteczności wobec masy upadłości jest wejście składnika będącego przedmiotem czynności fraudacyjnej do masy upadłości a następnie jego likwidacja na zasadach wynikających z Prawa upadłościowego – jest to jednak nadal wyłącznie skutek egzekucyjny („upadłościowy”) bezskuteczności.**

Realizacja sankcji bezskuteczności na gruncie PrUp

- **Art. 134 ust. 1 PrUp**

Jeżeli czynność upadłego jest bezskuteczna z mocy prawa lub została uznana za bezskuteczną, to, co wskutek tej czynności ubyło z majątku upadłego lub do niego nie weszło, podlega przekazaniu do masy upadłości, a jeżeli przekazanie w naturze jest niemożliwe, do masy upadłości wpłaca się równowartość w pieniądzu.

Wyrok
Sądu Najwyższego z dnia 4 września 2014 r.
II CSK 609/13

„[P]rzekazanie do masy upadłości” w rozumieniu art. 134 PrUp *Napr* nie oznacza podstawy roszczenia o zobowiązanie nabywcy do złożenia oświadczenia woli o zwrotnym przeniesieniu własności, tylko powinność nabywcy zwrotu w naturze, a w razie sporu, powstanie po stronie syndyka roszczenia procesowego o wydanie tych rzeczy i praw, które wyszły z masy - celem umożliwienia zaspokojenia wszystkich wierzycieli z powiększonej w ten sposób masy upadłości.

Podzielając wskazane stanowisko odwołać się należy do dalszych argumentów. Po pierwsze, reguły wykładni językowej wyraźnie potwierdzają, że „przekazanie do masy” **obejmuje czynność faktyczną, a nie prawną, skoro bezskuteczność względna ma ograniczony zakres podmiotowy, a masa upadłości nie ma zdolności prawnej.**

-> **Zob. też art. 307 ust. 1 PrRes [odpowiednik art. 134 ust. 1 PrUp]**

- **Czy wykorzystanie drogi z art. 134 ust. 1 PrUp jest niezbędne do przeprowadzenia likwidacji składnika majątkowego?**
- **Czy przepis art. 134 ust. 1 PrUp ma zastosowanie tylko do osoby trzeciej, która nabyła składnik majątkowy w wyniku czynności fraudacyjnej, czy również do osoby czwartej, por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 lipca 2010 r., II CSK 645/09, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2017 r., V CSK 168/16?**

Legitymacja syndyka a legitymacja wierzyciela do zaskarżenia czynności fraudacyjnej

- **Art. 132 PrUp**

- 1. Powództwo może wytoczyć syndyk.**

2. Syndyk nie ponosi opłat sądowych.

3. Nie można żądać uznania czynności za bezskuteczną po upływie dwóch lat od dnia ogłoszenia upadłości, chyba że na podstawie przepisów Kodeksu cywilnego uprawnienie to wygasło wcześniej. Termin ten nie ma zastosowania, gdy żądanie uznania czynności za bezskuteczną zgłoszone zostało w drodze zarzutu.

- **Art. 133 PrUp**

- 1. Syndyk może wstąpić w miejsce powoda w sprawie wszczętej przez wierzyciela, który zaskarżył czynności upadłego. W tym przypadku, jeżeli pozwanym był także upadły, postępowanie w stosunku do niego umarza się po uprawomocnieniu się postanowienia o ogłoszeniu upadłości.**

2. Z odzyskanej części majątku syndyk zwraca wierzycielowi poniesione przez niego koszty procesu.

3. W razie umorzenia postępowania upadłościowego lub uchylenia postępowania upadłościowego przed zakończeniem sprawy, o której mowa w ust. 1, sąd zawiadamia o toczącym się procesie wierzyciela, który może w ciągu dwóch tygodni przystąpić do sprawy w charakterze powoda. Wierzyciel, który zgłosił swoje przystąpienie do sprawy, nie może żądać powtórzenia dotychczasowego postępowania.

- 4. Wierzyciel, który otrzymał przed ogłoszeniem upadłości jakiekolwiek świadczenie na mocy wyroku uznającego czynność upadłego za bezskuteczną, nie ma obowiązku wydania otrzymanego świadczenia masie upadłości.**

Uchwała Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego z dnia 14 czerwca 2023 r., III CZP 84/22

***Ogłoszenie upadłości dłużnika nie powoduje utraty przez
wierzyciela legitymacji do wytoczenia powództwa o
uznanie czynności prawnej dłużnika za bezskuteczną na
podstawie art. 527 KC.***

Główne tezy uchwały

- **Po pierwsze**, sprawa ze skargi pauliańskiej nie dotyczy składnika masy upadłości: składnik majątku, którego miałoby dotyczyć żądanie udzielenia ochrony pauliańskiej, znajduje się bowiem w majątku osoby trzeciej.
- **Po drugie**, legitymacja procesowa syndyka do wystąpienia ze skargą pauliańską nie ma swego źródła w art. 144 ust. 1 PrUp. Gdyby źródłem legitymacji syndyka miał być ten przepis, to nie powstawałaby potrzeba wprowadzenia do systemu prawa art. 132 ust. 1 PrUp, przewidującego możliwość wytoczenia powództwa przez syndyka.
- **Po trzecie**, skoro art. 144 ust. 1 PrUp nie przyznaje syndykowi legitymacji do występowania ze skargą pauliańską, to jedynym źródłem przysługiwania tej legitymacji jest art. 132 ust. 1 PrUp, stanowiący, że powództwo może wytoczyć syndyk, oraz art. 133 ust. 1 PrUp - dla wstąpienia syndyka w miejsce wierzyciela.
- **Po czwarte**, wyniki językowej i historycznej wykładni art. 132 ust. 1 PrUp przeczą stanowisku, że z dniem ogłoszenia upadłości syndyk staje się wyłącznie legitymowany do wytoczenia powództwa, a jednocześnie wierzyciele tracą legitymację do wystąpienia ze skargą pauliańską. Art. 132 ust. 1 PrUp nie wyłącza w żaden sposób legitymacji innych podmiotów.

Skąd się wziął problem?

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 lipca 2021 r., II CSKP 101/21

- Czy w toku postępowania upadłościowego, lecz po upływie terminu określonego w art. 132 ust. 3 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe i naprawcze (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 233; obecnie Prawo upadłościowe, t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 1228) odżywa legitymacja wierzycieli upadłego do wytoczenia powództwa o uznanie czynności prawnej dłużnika za bezskuteczną (art. 527 KC)?
- Nie można jednak nie zauważyć, że w razie prekluzji terminu przewidzianego dla syndyka do wytoczenia stosownego powództwa rzecz objęta czynnością, o jakiej mowa wyżej, nie wejdzie w skład masy upadłości. Akceptacja tego rozwiązania powoduje, że w razie upływu terminu z art. 132 ust. 3 PrUpad czynność prawna dłużnika dokonana z pokrzywdzeniem wierzycieli, mimo że nie upłynął termin z art. 534 KC, nie może być zaskarżona ani przez syndyka z powodu upływu dwuletniego terminu od dnia ogłoszenia upadłości ani przez wierzycieli wobec prowadzenia postępowania upadłościowego. Biorąc pod uwagę to, że postępowanie upadłościowe może trwać wystarczająco długo, by nastąpił upływ pięcioletniego terminu z art. 534 KC, to ostatecznie nielojalna osoba trzecia może zostać zwolniona od odpowiedzialności, co budzi wątpliwości z punktu widzenia ochrony praw wierzyciela.

Rozwinięcie koncepcji z uchwały „7”: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 2024 r., II CSKP 1761/22

- Nie można również uznać, aby w sytuacji, gdy toczy się proces pauliański z powództwa wierzyciela, uprawnienie syndyka ograniczało się do wstąpienia do procesu w miejsce powoda na podstawie art. 133 ust. 1 PrUp, a tym samym, aby syndyk był pozbawiony możliwości wytoczenia osobnego powództwa na podstawie art. 132 PrUp. Skarżący nie ma racji, gdy powołuje się w tym kontekście na stan zawisłości sporu.
- Zgodnie z art. 199 § 1 pkt 2 KPC zawisłość sporu ma miejsce, gdy między tymi stronami pozostaje w toku sprawa o to samo roszczenie. W przypadku ochrony pauliańskiej dochodzonej w procesie przez wierzyciela i przez syndyka masy upadłości żadna z dwóch wymienionych przesłanek nie jest spełniona.
- W szczególności nie ulega wątpliwości niespełnienie przesłanki w postaci tożsamości stron, gdyż oba procesy łączy jedynie ten sam pozwany, a kto inny jest powodem. Nie zachodzi również tożsamość dochodzonego roszczenia. W przypadku powództwa dochodzonego przez wierzyciela chodzi o ochronę konkretnej wierzytelności, której wartość limituje wartość przedmiotu sporu i która powinna zostać wymieniona w orzeczeniu, a skutkiem uwzględnienia roszczenia będzie co do zasady możliwość egzekucyjnego zaspokojenia się przez wierzyciela żądającego ochrony z przedmiotów majątkowych, które wskutek czynności uznanej za bezskuteczną wyszły z majątku dłużnika lub do niego nie weszły. W przypadku powództwa wytoczonego przez syndyka chodzi o ochronę ogółu wierzytelności podlegających zaspokojeniu w postępowaniu upadłościowym - wierzytelności tych nie trzeba wymieniać w orzeczeniu.
- Skutek przewidziany w art. 134 ust. 1 zd. 1 PrUp nie zachodzi w razie uwzględnienia roszczenia pauliańskiego wierzyciela, choćby nastąpiło to po ogłoszeniu upadłości. Przemawia za tym potrzeba ochrony interesu prawnego pozwanego, który w procesie z powództwa wierzyciela może spodziewać się co najwyżej utraty wartości nieprzekraczającej wysokości wierzytelności, której ochrony dochodzi powód. Przyjęcie, że wydany wyrok wywiera inny skutek niż mógł się spodziewać pozwany, pozbawiałoby go np. możliwości uniknięcia egzekucji z przedmiotu czynności fraudacyjnej przez zaspokojenie wierzytelności na podstawie art. 533 KC.
- Brak tożsamości stron i brak tożsamości roszczenia wykluczają możliwość przyjęcia zawisłości sporu między procesami o uznanie czynności za bezskuteczną toczącymi się z powództwa pojedynczego wierzyciela i z powództwa syndyka.
- Co do zasady wcześniej wszczęty proces wierzyciela powinien być kontynuowany, nawet jeżeli syndyk do niego nie wstępuje. Znaczenie dla tego procesu miałoby jedynie prawomocne orzeczenie uznające bezskuteczność czynności prawnej w stosunku do masy upadłości. Jak wyżej wskazano, w takiej sytuacji należy przyjąć, że przedmiot czynności fraudacyjnej wchodzi do masy upadłości i ma wówczas zastosowanie art. 144 ust. 1 PrUp, ustanawiający wyłączną legitymację syndyka w procesach dotyczących masy upadłości.

Krytyczny komentarz do uchwały „7”, zob.
K. Ochocińska, *Legitymacja do wytoczenia powództwa pauliańskiego w postępowaniu upadłościowym – glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 14.06.2023 r., III CZP 84/22, Glosa 2024, nr 4, s. 66-73*

- Postępowanie upadłościowe **ma przeciwdziałać konkurencji (rywalizacji) wierzycieli** i dążyć do równomiernego ich zaspokojenia.
- **Ocena legitymacji czynnej w procesie pauliańskim nie może być dokonywana przez pryzmat regulacji dedykowanych procesom dotyczącym mienia wchodzącego w skład masy upadłości (art. 144 ust. 1 PrUp).** Należy odróżnić stanowisko syndyka w procesach dotyczących mienia wchodzącego w skład masy upadłości od stanowiska syndyka w procesach dotyczących uznania czynności prawnej za bezskuteczną.
- W sytuacji, gdy syndyk występuje z powództwem o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną, czyni to na podstawie art. 132 ust. 1 PrUp.
- **W procesach dotyczących uznania czynności prawnej za bezskuteczną syndyk działa w imieniu wierzycieli.** W rezultacie inne jest uzasadnienie pozbawienia legitymacji formalnej wierzycieli. **Utrata legitymacji przez wierzyciela ma zapobiec konkurencji w zaspokojeniu wierzycieli poza regułami przewidzianym w Prawie upadłościowym.**

Interes prawny w dochodzeniu ustalenia bezskuteczności z mocy prawa – art. 189 KPC

- Dalej idące roszczenie: z art. 134 ust. 1 PrUp, ewentualnie o świadczenie.
- D. Chrapoński: Często zdarza się jednak, że istnieje spór lub wątpliwość, czy można uznać określoną czynność prawną upadłego za bezskuteczną z mocy prawa. W takiej sytuacji syndyk może mieć interes prawny do żądania ustalenia bezskuteczności na podstawie art. 189 k.p.c.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 2012 r., II CSK 273/11:

- Nie każda bezskuteczna czynność prawna upadłego prowadzi do powstania roszczenia wynikającego z tego unormowania [art. 134 ust.1 PUN], lecz tylko taka, na skutek której coś fizycznie ubyło z majątku upadłego lub do niego nie weszło (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 kwietnia 2010 r., IV CSK 424/09). **Jeżeli jednak, natura prawa majątkowego, które ubyło z majątku (np. wierzytelność) jest taka, że fizyczne wydanie jest bezprzedmiotowe, w razie sporu co do bezskuteczności czynności, pozostaje powództwo o ustalenie.**

Postanowienia bezskuteczne: art. 84 ust. 1 PrUp; art. 248 PrRes

- Postanowienie umowy, której stroną jest upadły, uniemożliwiające albo utrudniające osiągnięcie celu postępowania upadłościowego jest bezskuteczne w stosunku do masy upadłości (art. 84 ust. 1 PrUp).
- Postanowienie umowy, której stroną jest dłużnik, uniemożliwiające albo utrudniające osiągnięcie celu przyspieszonego postępowania układowego, jest bezskuteczne w stosunku do masy układowej (art. 248 PrRes).
- **Droga do realizacji uprawnienia z powyższych przepisów:** brak kompetencji sędziego komisarza / sądu upadłościowego.
- *Zarzut procesowy.*
- *Pozew o zasądzenie świadczenia.*
- *Pozew o ustalenie istnienia / nieistnienia stosunku prawnego lub prawa (art. 189 KPC).*
- **Czy w drodze powództwa o ustalenie możliwe jest ustalenie bezskuteczności części czy również całości czynności prawnej (np. umowy)?**

Bezskuteczność czynności prawnej w stosunku do masy sanacyjnej – legitymacja zarządcy

Art. 306 PrRes

1. Powództwo w sprawach o ustalenie bezskuteczności czynności oraz w innych sprawach, **w których podstawą roszczenia jest bezskuteczność czynności**, może wytoczyć zarządca. W sprawach tych nie ponosi on opłat sądowych.
2. **Ustalenie bezskuteczności czynności po upływie roku od dnia otwarcia postępowania sanacyjnego jest niedopuszczalne, chyba że na podstawie Kodeksu cywilnego uprawnienie to wygaśnie wcześniej.** Termin ten nie ma zastosowania, jeżeli żądanie ustalenia bezskuteczności czynności zostało zgłoszone w drodze zarzutu.

Por. inne brzmienie art. 132 ust. 3 PrUp:

Nie można żądać uznania czynności za bezskuteczną po upływie dwóch lat od dnia ogłoszenia upadłości, chyba że na podstawie przepisów Kodeksu cywilnego uprawnienie to wygaśnie wcześniej.

- Czy upływ terminu z art. 306 ust. 2 PrRes skutkuje niemożliwością ustalenia bezskuteczności z mocy prawa w procesach o zasądzenie świadczenia / o przekazanie składników do masy sanacyjnej?
- Czy upływ terminu skutkuje odrzuceniem pozwu? A jeżeli termin upłynie w trakcie postępowania – umorzeniem postępowania / oddaleniem powództwa?
- Czy ustaje/ odżywa legitymacja wierzycieli?

**PRAWO UPADŁOŚCIOWE
I RESTRUKTURYZACYJNE**
LAT PÓŹNIEJ

Zapraszamy do dyskusji

1

KONFERENCJA

PRAWO UPADŁOŚCIOWE I RESTRUKTURYZACYJNE

LAT PÓŹNIEJ

13-14.05.2025